

III. díl

na Mošon - město v západních Uhrách na železniční trati z Mostu nad Litavou směrem na jih

improvisované - /z lat./ bez přípravy; na rychlo slátané

fajn - /z něm./ hezké

blbnou na kvadrát - /z lat./ blbnou až hrůzně moc; zlidovělý výraz z matematiky

bitva u K Custozzy - čti Kustoci, dne 26.července 1848 porazili Rakušané, vedeni maršálem Radeckým, vojska sardinského krále Karla Alberta, který pak musil vyklidit Lombardsko; polní kurát Ibl přidal Radeckému leta - v roce bitvy Custozzy bylo (82, nikoliv 84 let

Mull

U Ošper - vesnice na řece Moravě, u které ve dnech 21. a 22.května 1809 porazili Rakušané v čele arciknížetem Karlem císaře Napoleona; byla to jeho první porážka na evropské pevnině

bitva

u Lipska - byla svedena ve dnech 16.- 19.října 1813 bitva, v níž byl Napoleon poražen

(zeloře uel 1. 1813 edarim Franksten I. a)

dělový kříž - vyznamenání, udělované rakouským vojínům za statečnost a bezvadnou službu vojenskou v první polovině devatenáctého století *učinil v bojích proti Napoleonovi v r. 1813; vyznamenání se stalo oznamem byl vyroben*

(uložitelství v bitvě u Lipska)
rozkaz arcivévodý Josefa Ferdinanda - o přechodu do zajetí 28.pěšího pluku u Stebnické Hůty na Bardějovsku v průsmyku dukelském bylo již mnoho psáno; vylíčení přechodu v armádním rozkaze rakouském neodpovídá zcela pravdě, je však zjištěno, že přechod připravili čeští výzvědčící ruské armády /družníci, jejichž velitelem byl podperučík Vladimír Klecanda/, ale není bez viny na tomto přechodu ani velitelství rakouské armády, které přiřklo 28.

pěšímu pluku neobhajitelný úsek bojové čáry; kromě toho byl pluk značně zeslaben zbytečnými předchozími zkušebními útoky u Gorlice v Haliči. Hlavní ovšem bylo, že prostí vojáci uvítali vhodnou příležitost, aby se obrátili k imperialistické válce zády

trupy - /z něm./ oddíly vojska

V Oseku - město ve východním Chorvatsku

v Kapošfalvě - město v ^(Kaposzpejster) Maďarsku

"Und die Serben müssen sehen, dass wir Oesterreicher Sieger, Sieger sind". - a Srbové musí vidět, že my Rakušané vítězíme, vítězíme

ručnice do pyramid - tři až šest vojínů stavějí své ručnice pažbami na zem a ústím vzhůru tak, že se ručnice vzájemně podpírají; povel, aby se ručnice daly do pyramid, znamenal, že nastává vítaný odpočinek po dlouhém pochodu, ale byl zároveň i znamením, že odpočinek nepotrvá příliš dlouho

Versorgung - zaopatření, nejen požívatin, ale také tabák, rum, víno

maschinengewehre - /z něm./ strojní pušky

munition - /z lat./ střelivo, ale také jiné vojenské zásoby

"bajonet auf" - nasadit bodáky na pušku

šarže - /z franc./ původně náklad, břímě, pak hodnost, důstojnost, zde poddůstojníci

"alles decken, decken!" - všechno do krytu, do krytu

"Wo ist Batalionskommando?" - kde je velitelství praporu

"Alles zurück, alles zurück" - všechno ustoupit, všechno ustoupit

"Direktion Mulde, einzeln abfallen!" - směr k úvozu, jeden
po druhém

vyrabovaný train - /z něm. a franc./ vyloupené vozatajstvo

k třiasedmdesátému regimentu - c. a k. pěší pluk číslo 73
velitelství v Praze, doplňoval se z Chebu, byl
založen r.1860 a jeho velitelem v roce 1915 byl
plukovník Karl Wilde; měl třešňově červené výložky
a žluté knoflíky

tahaný mariáš - /z franc./ karetní hra o dvou hráčích

theosofický časopis - /z řec./ udánlivě znamená theosofie
snahu hlouběji poznat nadpřirozený původ světa,
čímž se theosofie hledí přizpůsobit církevnímu
náboženství a metafysice; k šíření tohoto učení,
jež Lenin nazval hluboce zpátečnickým a pověreč-
ným, byla založena r.1875 v Americe Theosofická
společnost, která podporovala i peněžně vydávání
theosofických časopisů v různých jazycích. Ze zná-
mějších šířitelů theosofického učení byli překlá-
dáni do češtiny Blavatská, Olcott, Besantová, Ru-
dolf Steiner, který se později osamostatnil a
svou odštěpeneckou společnost nazval anthroposofií.
V Praze vydávala takové časopisy firma Zmatlík a
Palička v Bubenči, kromě různých podnikatelů sou-
kromých

segedínský guláš - /z maď./ ostře kořeněné dušené maso ho-
vězí, skopové a vepřové s kyselým zelím

šoule - /z hebrejského/ dušené kousky husího masa s uvaře-
nými kroupami

rolované telecí ledviny - /z franc./ zavinuté pečené telecí
maso bez kostí

diplomatickým - /z řec./ vychytralým, lživým, krátce obvyk-
lým jako vše, co vychází z úřadoven ministerstev
zahraničních záležitostí

- betla - /z něm./ žebráka; výraz z karetní hry maryáš, hra-
je-li se třemi nebo čtyřmi hráči; označuje zvlášt-
ní případ hry, že totiž hráč, který hlásil, že
žebrá, nesmí po celou hru udělat žádný "štych",
to jest, že zahraje tak, aby ani jednou nemohl
vyšší kartou téže barvy přebít vynesenej karty
protihráčů; zpravidla mívá hráč, který ohlásil
žebráka, v rukou karty velmi nízké bodové hodnoty
/sedmý, osmý, devítka, desítka, nebo šest až
sedm karet téže barvy/
- durcha - /z něm./ veskrz, opět výraz z maryáše o třech nebo
čtyřech hráčích pro zvláštní případy, když hráč
ohlásí, že získá všechny "štychy", že totiž všech-
ny vynesenej karty protihráčů přebije svými kar-
tami; zpravidla mívá hráč, který ohlásil "durcha",
v rukou karty vysoké bodové hodnoty /esa, krále,
svršky, spodky nebo šest až sedm nebo i osm
karet téže barvy/
- u Valšů - starodávnej zájezdnej hostinec v Praze I. na rohu
ulice Karoliny Světlé a Betlémské ulice číslo
18/286; kolem r. 1910 byl s hostincem spojená také
provoz "hodinového hotelu"; za první republiky
bývala v té budově Armáda Spásy; dnes je ^{zde} komunální
restaurace s ubytovnou pro pracující
- do talonu - /z franc./ v maryáši s třemi nebo čtyřmi hráči
zbudou dvě karty jako talon, který si vezme hráč
udávající ve hře trumfy nebo hlásící zvláštní
případ hry /betla, durcha, stovku, sedmu jako
poslední štych a pod./, a místo těchto dvou karet
odloží jiné dvě karty, které již ovšem nehrají
- kaufcvika - /z něm./ kupovaný cvik, karetní hra, považovaná
za Rakouska za hazardní a proto zakázaná. Podstata
hry je tato: každý hráč obdrží tři karty, načej
následující karta tvoří trumf. Hráči pak mohou li-
bovolně buď hry se účastnit nebo nesúčastnit. Při
hře se "rabuje", t.j. je-li poslední karta, která
určuje trumfy, sedmičkou, může si tuto kartu

některý hráč vzít, ovšem dříve, než se na obdržené karty podíval, ale pak musí ve hře udělat aspoň jeden štych. Nepodaří-li se mu to, musí zaplatit celou sázku /"labetu"/. Rabuje-li kdo vyšší kartu než je sedma, musí udělat dva štychy, neudělá-li, platí dvojnásobek labety. Kdo se hry účastní a nedostane ani jednoho štychu, zaplatí tolik, kolik je v labetě. Rabuje-li hráč, může ustoupit, má-li příliš slabé karty, ale zaplatí labetu jednoduchou. Při hře se musí přiznávat a přebíjet barva. Kdo nemá kartu téže barvy, jakou měla vynešená karta, pak přihazuje kartu barvy libovolné

et 14⁴)

Průmyslové Jednoty v Praze - správně: Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách, jeden z nejstarších odborných spolků k podpoře průmyslu a živností s rozsáhlou odbornou knihovnou a čítárnou v Praze I. Rytířská ulice číslo 1

ten Chodounský - pan Štěpán Chodounský míval v Praze II. Vodičkova ulice číslo 39 místnost svého soukromého detektivního ústavu. Svě služby nabízel oznámeními v novinách a na plakátech s obrázkem velkého černého oka v trojúhelníku, při němž od oka vycházely mnohoslibné paprsky. K uklidňujícímu ujištění že šetření a pátrání se provádí důvěrně a bez úhony zúčastněným osobám - k těmto slovům vedly jednotlivé paprsky. Tato detektivní reklama byla opravdu zdařilou kopií katolického geometrického obrazce, znázorňujícího svatého Ducha v božské trojici

/artilerie se bude/ nastřelovat - /z franc./ dělostřelecký pozorovatel vyhledá v krajině určitý bod, udá vzdálenost a směr a pak porovnává dopad střel s udáním cíle, vzdálenosti a směru. Podle výsledku střelby opravuje údaje, až konečně střely dopadnou přesně v cíl. Tomuto postupu se říká nastřelování, a je v podstatě stejný také u střelby z jiných druhů zbraní, strojních pušek, minometů a pod.

punkt k orientaci - /z lat./ bod k určení polohy nějakého místa, odkud se zaměřuje poloha cíle a místo dopadu střely, buď strom, budova nebo také šišatá hlava detektiva Stendlera

~~"Direktion šišatá hlava"~~

"Direktion šišatá hlava" - /z lat./ směr k šišaté hlavě

se fláká - /z něm./ tahá se

in flagranti - /z lat./ při činu, při skutku

pes kaní - kaniti je nezvyklý tvar pro kaňkovati, což je myslivecký výraz pro pohlavní neklid lišky, vlka, tchoře; pes kaní, znamená, že pes pobíhá za čubkou /nebo také za vařenou šunkou, jak tvrdí zkušený Švejk/

nezaríglovali se - /z něm./ nezastrčili závorku

hilznu - /z něm./ dutinku od papirosy

konkurenčního - /z lat./ soupeřícího

"Gute Nacht! Gute Nacht!

Allen Müden sei'gebracht.

Neigt der Tag, stille zur Ende,

ruhen alle fleiss'gen Hände,

bis der Morgen ist erwacht.

Gute Nacht! Gute Nacht! - dobrou noc, dobrou noc, všem unaveným budiž přáno, tiše se kloní den ke konci, všechny pilné ruce odpočívají do ranního jitra, dobrou noc, dobrou noc

"Halts Maul du Elender," - drž hubu, ty pacholku

čapáry - český název kaufcvika

zdravíčko - název pro zostřeného kaufcvika: místo po třech dává se po čtyřech /obyčejně však po pěti/ kartách; možnost prohry je vyšší, hodnota labety prudčeji stoupá; jinak platí pravidla cviku

když jsem šel na nic - nevzdal se hry, ačkoli ani jedna z obdržných čtyř karet pro hru nic neslibovala, takže si je všechny musil vyměnit, a jak už tak Švejkovi vždy přálo štěstí, dostal při té výměně karet trumfové eso neboli kočičáka

"Die Sünden der Väter. Novelle von Ludwig Ganghofer." - Hříchy otců. Povídka od Ludvíka Ganghofera; L. Ganghofer /~~1855~~1855-19.. /libivý německo-rakouský spisovatel dlouhé řady románů a povídek. "Hříchy otců" vyšly r.1886 ve Štuttgartu

skomponoval - /z lat./ složil, srovnal

"Meine Herren" - pánové

"Kameraden" - kamarádi

"Also, meine Herren" - tedy, pánové

šifrování depeší - /z franc./ oznamování telegramů značkami, jež rozřeší a jimž porozumí pouze ten, jemuž je známa celá soustava těchto značek; dešifrovat - rozřešit šifrovanou zprávu; mít klíč k šifrovací metodě - znát soustavu šifrovací

"Sie, Kadett," vy, kadete

eventuelní - /z lat./ případný, jestliže se to vůbec stane

"Erzherzogs Albrechtsystem" - soustava arcivévody Albrechta

z metody Gronfelda - ze způsobu soustavy Gronfeldovy; výrazy z odborné literatury o tak zvaném tajném písmu

"Auf der Kote zwei hundert achtundzwanzig, Maschinengewehrfeuer linksrichten," - na výšině 228 řídit palbu strojních pušek do leva

"Sache-mit-uns-das-wir-aufsehen-in-die-versprachen-die -
Martha -dich-das-ängstlich-dann wir-Martha-wir-den-wir-
Dank-wohl-regiere-kollegium-ende-wir-versprachen-wir gebessert -
versprachen--wirklich-denke-idee-ganz-herrscht-Stimme-
letzten." .- věc s námi to my nasazovat v tu slibovali ta

Marta tebe to úzkostlivě pak my Marta my toho my
díky blaze královský výbor konec my slibovali my
polepšeně slibovali skutečně myslím myšlenka
docela vládne hlas poslední

kombinací - /z lat./ slučováním, sdružováním

"Sache" - věc

"mit" - s

"uns" - námi

"Herr Hauptmann, ich melde gehorsamst: Jezus Maria! Es stim-
mt nicht!" ~~xxx~~ Pane hejtmane, nejposlušněji hlásím: Ježíš
Maria! ono to nesouhlasí

"Meine Herren" - pánové

"Roman in 2 Bänden" - román o dvou dílech

"auf" - na

"Heute" - seno

ve válkách o Sardinii a Savojsko - v letech 1848-1849 a 1859-
1861

v anglo-francouzské kumpanii u Sevastopolu - válka Francie,
Anglie a Sardinie proti Rusku v letech 1853-1856,
zvaná také válkou krymskou

při povstání boxerů v Číně - povstání bylo namířeno proti
všem Evropanům a bylo potlačeno výpravou spojených
vojsk všech evropských velmocí v letech 1900-1901

za poslední rusko-japonské války - v letech 1904-1905
knihu Kerickhoffovu - jedna z odborných knih o tajném
písmu

za Napoleona I. /1769-1821/ původně podřízený generál revo-
luční Francie, pak diktátor a konečně císař, kte-
rý zalil celou Evropu krví v nekonečné téměř řadě
válek, až konečně útok na Rusko r. 1812 zlomil
mu vaz, podobně jako Adolfu Hitlerovi, který ho
v mnohých svých činech napodoboval, o sto třicet
let později

"Handbuch der militärischen Kryptographie" - příručka vo-
jenské kryptografie

kryptografie - /z řeč./ tajné písmo

kryptogramy - /z řeč./ tajný dopis

nereprodukuje - /z lat./ přesně nepřenáší

v Rábu - město v západním Maďarsku, železniční křižovatka

rast - /z něm./ odpočinek, oddech

na maršrutu - /z něm. a franc./ na příkaz o směru a času
další jízdy

Zugweise, Direktion Verpflegsmagazin - po četách, směr
zásobárna

z regimentsskanclaje - /z něm./ z plukovní kanceláře

na batalionskanclaj - /z něm./ do kanceláře praporu

maršbatalionskanclaj - /z něm./ kancelář pochodového praporu

do kumpaniekanclaje - /z něm./ do kanceláře setniny

- Regimentsrechnungsfeldwebel - /z něm./ plukovní účetní šikovatel
- z Bakoňského lesa - pahorkatina v západním Maďarsku, spadající k Blatenskému jezeru
- bibliotéku - /z řec./ knihovnu
- do regimentmagazinu - /z něm./ do plukovního skladiště
- regenschoriho - /z lat./ ředitele chrámové hudby
- stand - /z něm./ početní stav mužstva k určitému dni
- "Zum Befehl, Herr Oberleutnant" - dle rozkazu, pane nadporučíku
- mansaftu - /z něm./ mužstva
- "Hergot" - /z něm./ panebože
- cuksírům - /z něm./ četařům
- stand cukru - /z něm./ početní stav mužstva u čety
~~XXXXXXXXXX~~
- při lénuuku - /z něm./ při výplatě žoldu
- maníkovi - /z něm./ vojínovi
- odkomandován - /z něm. a franc./ poslán příkazem
- bauchšus - /z něm./ střelná rána do břicha
- kopfšus - /z něm./ střelná rána do hlavy
- hilfsplatz - /z něm./ obvaziště, stanice první pomoci u setniny
- pilafu - /z arabského/ dušená rýže se skopovým masem

"Prinz Eugenius, der edle Ritter,
Wollt' dem Kaiser wiedrum kriegen,
Stadt und Festung Belegrad.
Er liess schlagen einen Brucken,
dam man kunnt' hinübrucken.
Mit der Armee wohl für die Stadt." - ušlechtilý rytíř princ

Evžen chtěl pro císaře opět dobýt město i pevnost
Bělehrad. Dal vystavět most, aby bylo možno po
něm přejít. S armádou ovšem a do města - německá
vojenská píseň pochodová, složená po bitvě u
Bělehradu r.1717

"Als der Brucken war geschlagen,
dass man kunnt' mit Stuck und Wagen
frei passier'n den Donaufluss.
Bei Semlin schlug man das Lager.
Alle Serben zu verjagen..." - a když most byl hotov, mohla

děla s vozy volně přejet řeku Dunaj. U Zemlínu
rozbili jsme tábor. Všechny Srby vyhnat...

"Graf Radetzky, edler Degen,
schwur's des Kaisers Feind zu fegen
aus der falschen Lombardei.

In Verona langes Hoffen,
als mehr Truppen eingetroffen,

fühlt und rührt der Held sich frei..." - ušlechtilý sekáč
hrabě Radecký přísahal, že císařova nepřítel vy-
mete ze zrádné Lombardie. Ve Veroně dlouho čekal,
až konečně dorazilo hodně vojska, tu se hrdina
pocítil na svobodě a hnul se s vojskem volně ven

"Nem szabat! Nem szabat!", ~~Komission~~ ~~militär~~ ~~bahnhof~~ nem
szabat!" - není dovoleno, není dovoleno! vojenský komise
~~nádraží~~ není dovoleno

akorát - /z lat./ přesně, zrovna

"Nem szabat, nem szabat!", ~~Komission~~ ~~militär~~ ~~bahnhof~~, nem
szabat!" - není dovoleno, není dovoleno! komise vojenský
nádraží, není dovoleno

intriky - /z franc./ pletichy, pikle
respektovat - /z lat./ mít v úctě, vážit si
blamovat - /z franc./ přivést do rozpaků, do ostudy
na officierspatroulu - /z něm. a franc./ na výzvědnou hlídku
s důstojníkem v čele

"Der Tag, an dem das perfide Russland krepieren wird, wird ein Tag der Erlösung für ganze unsere Monarchie sein." -
den, kdy proradné Rusko zcepení, bude dnem vysvo-
bození pro celé naše mocnářství

~~sir~~ Edward Grey - /1862 - 1916/ anglický ministr zahranič-
ních záležitostí na začátku světové války, liberál-
ní politik, častý člen anglické vlády v době, kdy
liberálové měli většinu v anglickém parlamentě;
němečtí imperialisté vytýkali Greyovi osobní odpo-
vědnost za to, že Anglie vypověděla v srpnu 1914
Německu válku, ačkoliv před tím několikrát prohlá-
sil, že Anglie se do žádné války na evropské
pevnině nevmísí; němečtí imperialisté po své
prohře ujišťovali, že by se Německo nebylo pustilo
do války, kdyby byla Anglie již v červenci 1914
jasně a otevřeně prohlásila, že vstoupí do války,
budou-li napadeny Belgie a Francie

"Rasch abkochen, dann Vormarsch nach Sokal." - rychle dokon-
čit vaření, pak pochod vpřed na Sokal

anulovat - /z lat./ zrušit, považovat za neplatné

ženijní služby - /z franc./ zákopnické služby

od piky - /z franc./ od lopatky, zde od prostého vojáka

"Sie haben sich damals auch mit den Deutschen Mitschülern
gerauft." - tenkrát jste se také pral s německými spolužáky

šapáry /frische viere/ - karetní hra se čtyřmi kartami na způsob cvika

fenomen - /z řec./ zjev, div

militarismus - /z lat./ vojáctví, ovládající stát a všechny společenský, hospodářský, kulturní i politický život

bitvy u Nördlingen - dne 6. září 1634 porazilo císařské vojsko katolické švédskou armáda protestantskou u městečka v západním Bavorsku Nördlingen

u Zenty - dne 11. září 1697 porazilo ~~vojsko~~ císařské vojsko pod velením polního maršála prince Eugena tureckou armádu *u města Zenta na Tise v Slavonii*
(řec.)

u Caldiera - v třídenní bitvě ve dnech 29. - 31. října 1805 zvítězilo u této vesnice ve veronském kraji Itálie rakouské vojsko pod arciknížetem Karlem nad francouzským maršálem císaře Napoleona Massénou

u Ašprů - u této vesnice nedaleko Vídně zvítězilo v dvou-denní bitvě 21. a 22. května 1809 rakouské vojsko pod arciknížetem Karlem nad Napoleonem; poněvadž však vítězství nebylo využito, zotavilo se francouzské vojsko velmi rychle z porážky a ve dnech 5. a 6. července zvítězilo u Wagramu

u Lipska - v této bitvě, které se také říká bitva národů, ve dnech 16. až 18. října 1813 zvítězilo spojené vojsko ruské, rakouské a pruské nad Napoleonem, který se po porážce a útěku z Ruska marně snažil obnovit svou brannou moc, téměř tam zničenou

St. Lucii - u veronské vesnice Santa Lucia v Itálii porazilo dne 6. května 1848 rakouské vojsko pod maršálkem Radeckým krále piemontského Karla Alberta

u Trutnova - u ^{tohoto} města v severovýchodních Čechách zvítězilo dne 27. června 1866 rakouské vojsko, vedené polním podmaršálkem Ludvíkem von Gablenzem nad pruským vojskem generála Bonina; bylo to vůbec jediné vítězství rakouské ve válce r. 1866 s Pruskem

dobytí Sarajeva - hlavního města Bosny bylo dobyto dne 18. srpna r. 1878 rakouským vojskem, které z rozhodnutí berlínského kongresu /1878/ obsazovalo turecké provincie Bosnu a Hercegovinu; Rakušanům velel polní zbrojmistr Filipovič

Benedeku - Ludvík Augustin z Benedeku /1804-1881/, rakouský generál, který r. 1846 krvavě potlačil polské povstání v Haliči, pak r. 1848 revoluci v Itálii a r. 1849 v Uhrách; v r. 1866 proti jeho vůli bylo mu svěřeno vrchní velitelství rakouského vojska proti Prusům a válku, před kterou včas varoval, prohrál. Byl poslán s hanbou do výslužby a neprotestoval, věren čestnému slovu, které od něho císař František Josef I. vylákal, že o okolnostech prohrané války nezanechá ani po smrti žádných písemných pamětí

trommelfeuer - bubnová palba z děl

atakovat - /z franc./ útočit

cukem - /z něm./ četou

der gute Junge - ten hodný brach

šnopsa - /66/ - karetní hra, u nás zvané šestašedesát, se účastní dva až čtyři hráči; každý hráč dostane 6 karet, ze zbytku jedna otožená karta znamená trumfy; vynesené karty se musí v barvě přiznávat nebo přebíjet trumfem. Po každém štychu si hráči ze zbytku karet /talonu/ přibírají jednu kartu, až je talon rozebrán; kdokoliv však může hru "zakrýt", to jest znemožnit další přibírání karet z talonu; v tomto případě vyhraná nebo prohraná hra se platí dvojnásobkem sázky. Štychy se počítají podle hodnoty

karet: eso platí 11, ^{lady} desítka 10, král 4, svršek 3, spoedek 2, devítka nic; osmy a sedmy se ze hry vyřazují. Král se svrškem v trumfové barvě v ruce jednoho hráče platí 40, táž sestava v netrumfové barvě 20. Kdo nejdříve dosáhne ve štyších 66 bodů, vyhrává. Někdy rozhoduje poslední štych, který platí 10. Jestliže protihráč nedosáhl ani 33 bodů /"šnajdr"/, platí dvojnásobek, nezískal-li ani jeden štych, pak zůstal "švore" a platí trojnásobek částky

"Mi' is' d' Trump' ausganga" - došly mi trumfy, v šumavském německém nářečí

"Frisch drauf! Im Gottes ~~Namen~~ ^{Namen} frisch drauf!" - s chutí do toho, ve jménu božím s chutí do toho

železný kříž - pruský řád, založený r.1813 králem Friedrichem Vilémem III.; kromě železného kříže obyčejného existoval ještě velkokříž železného kříže za vítězství v bitvách a železný kříž na zlaté hvězdě; toto vyznamenání dostali v celé historii pruského válečnictví pouze /pruští generálové - Blücher /r. 1815/ a Hindenburg /r.1918/; Adolf Hitler řád důkladně rozmělnil zavedením různých mezistupňů

účastku brigády - části bojiště, přidělené brigádě k obraně

"Es gilt" - jde to

"Halt euch brav, ihr tapfren Brüder, werft den Feind nur herzhafit nieder, lasst des Kaisers Fahne weh'n..." - držte se dobře, stateční bratři, sražte jen s chutí nepřítele k zemi, ať prapor císaře zavlaje

"Wiener Illustrierte Zeitung" - Vídeňské ilustrované noviny, obrázkový týdeník, přizpůsobený obsahem vkusu vídeňského maloměšťáka

osmatřicítka - náboj z moždíře ráže 38 cm; moždíř byl z Kruppových oceláren v Německu

dvaadvacítka - náboj z rakouského moždíře ráže 42 cm; moždíř byl výrobek plzeňské Škodovky

"Achtung, sie Schweinbande. - dávejte pozor, vy sviňská bando

kvůli supravitě - /z lat./ správně k vůli superarbitraci, totiž lékařské přehlídce, jež rozhodovala s konečnou platností o neschopnosti k vojenské službě

K. u. k. Gottes Haputquartier - císařský a královský boží hlavní stan

Františka Josefa - císaře rakousko-uherského, jehož manifestem na svatou Annu 1914 byla zahájena světová válka

Viléma - císaře německého, na jehož popud Rakousko válku rozpoutalo

Karla Františka Josefa - arciknížete, který se stal po smrti Františka Josefa císařem Karlem I.

generála Viktora Dankla - generála jízdy a velitele jedné rakousko-uherské armády, bojující v Haliči; Dankl proslul spoustou rozsudků smrti nad haličským obyvatelstvem

arcivévody Bedřicha - vrchního velitele rakousko-uherské branné moci, zvaného pro kruté pronásledování nejmenších přestupků, zejména spáchal-li je příslušníci slovanských národů, "markýzem Gero", kterým před dávnými časy vyhubil polabské Slovany

Konráda z Hötzendorfu - náčelníka generálního štábu rakousko-uherského vojska za první světové války

"Stink awer d'Kerl wie a'Stockfisch," - ale smrdí ten chlap
jako sušená treska

"muss' ~~ein~~ d'Hosen voll ha'n." - musí mít plný kalhoty

"Sagen sie meiner tapferen Armee, dass sie sich in meinem
Herzen ein unvergängliches Denkmal der Liebe und Dankbarkeit
errichtet hat." - řekněte mé udatné armádě, že si
v mém srdci vybudovala nepomíjející pomník lásky
a vděčnosti

"Stinkt wie a'Haizlputza, wie a'bescheissen a'Haizlputza." -
smrdí jako čistič záchodů, jako podělanej čisťič
záchodů

redouty - /z franc./ čti reduty, čtverhrané polní hradby s
příkopem a náspem

retranchementy - /z franc./ čti retransmány, soustavy ohra-
zených zákopů

palisády - /z franc./ ohrady ze silných dřevěných kůlů

parlamentáře - /z franc./ zmocněného vyjednavče

"Ein Mann wie Sie, Herr Oberst, ist nötiger als ein nichts-
nutziger Oberleutenant!" - muž, jako jste vy,
pane plukovníku, je potřebnější, než nějaký nicotný
nadporučík

kartáč - /z franc./ dělový náboj, vybuchující hned při ústí
děla; býval používán na nejkratší vzdálenost,
když nepřátelská pěchota hnala útokem na postavení
dělostřelectva

"Sanität! Sanität!" - /z lat./ sanito; podělaný kadet
Biegler volal vojíny zdravotní služby

stipendium - /z lat./ pravidelná podpora, nadace

MUC - zkratka pro latinská slova: Medicinae Universae
Candidatus a znamená studenta lékařských věd,
uchazeče o hodnost doktora lékařství

asi dvanácti buršáckých spolků - burš, buršák, buršácký je
z latinského jazyka do němčiny přejatý výraz a
znamená mladíka, také sluhu zvláště důstojnického,
ale hlavně německého vysokoškolského studenta.
Buršácké spolky se vytvořily v době válek proti
Napoleonovi, byly pokrokové a proto také proná-
sledovány zpátečnickými vládami německých států s
státečků. Po roce 1848 bylo zřizování německých
studentských spolků úředně povoleno. Vzniklo jich
mnoho, avšak valnou většinou ztratily ráz pokrokový
stala se z nich střediska výbojného německého bur-
žoasního nacionalismu, hojně zalévaného v nočních
pitkách pivem a vínem a pepřeného opilými rvačkami,
soubojovými evičenými s tržnými ranami do tváří
/mensury/. V Praze bývaly tyto buršácké spolky:
Germania, Concordia, Allemania, Saxonia, Teutonia,
Suevia, Ghibelinia, Arminia - kromě různých ji-
ných spolků zpěváckých, tělocvičných a odborných.
Členové spolků /"komilitoni"/ nosili čapky
/"cerevisky"/ a stuhy různých barev /"kuléry"/.
Když se v Praze buršáci hromadně vyrojili ve
/w- "Wichsu", se všemi ozdobami do ulic, hlavně na
Příkopy /Němci nazývali Příkopy "Kravallenplatz",
náměstí rámusu/, říkávalo se té hromadné procházce
buršácké "buml" a ten se stával obvykle začátkem
bouří ^{nejprve} protiburšáckých, pak protiněmeckých, z těch
se vyvinuly projevy proti policii a konečně došlo
k demonstracím protirakouským a protistátním vůbec.
Demonstrace pak končily obyčejně vyhlášením stan-
ného práva, načež český i německý vlastenecký
maloměšťák s uspokojením šel po své práci /večer
do hospody, nadšen svou velkou statečností

do "Simplicissimu" - latinský výraz znamená nejjednodušší,
nejprostší a také nejroostodušnější; tak se nazý-
val obrázkový humoristický a satirický list,
který od r.1896 vydávalo nakladatelství Albert

Langen v Mnichově v duchu břitké kritiky dynastie, klerikalismu, šlechtických, důstojnických, měšťáckých a maloměšťáckých předsudků; list soustředil kolem sebe vynikající německé spisovatele a malíře. V roce 1906 přešel list do majetku spolupracovníků, kteří utvořili společnost s ručením omezeným, až za nacistické vlády neslavně zahynul

"Lachende Lieder", "Krug und Wissenschaft", "Märchen und Parabeln" - Rozesmáté písně, Džbánek a věda, Pohádky a podobenství

"Lecken Sie mir Arsch!" - vyližte mi prdel

ve švarmlinii - /z něm./ v bitevním útvaru rozvinutý řad, kde stojí vojín v kratší či menší vzdálenosti vedle vojína

šibují vagony - /z něm./ posunují železniční vozy

Transport - Militärbahnhof - /z lat. a něm./ nádraží pro dopravu vojska

aspirují - /z lat./ touží

kremrolí - /z něm./ máslových trubiček se šlehačkou nebo se sněhem z vaječných bílků

„...Wer sagt von...“ - kdo říká o

isolace - /z lat./ nemocnice pro nakažlivé choroby, přísně odloučené od okolí

do desinfekčního baráku - /z lat./ do budovy, určené k ničení zárodků nakažlivých nemocí

pasivní poloha - /z lat./ trpná, nečinná

"Also, wie geht's?" - nuže, jak se daří

~~tyfosní~~

"S-s-se-hr-hr-gu-gu-tt," - velmi dobře

"...ei-ne · De--deck-ke." - pokrývku

tyfosním deliriem - /z lat./ stavem, obvyklým při onemocnění tyfem, vysokou horečkou, za které nemocný mluví v bezvědomí a neustále pohybuje údy, vstává, chce prchnout; Jarošlav Hašek prožil tyto dojmy osobně za tyfové epidemie v jednom z nejhorších zajateckých táborů Tockoje

v poslední agónii - /z řec./ v smrtelném zápase, před nadcházejícím skonem

"Heilige Marie, Mutter Gottes" - svatá Maria, matko Boží

do Tarnova - haličské město při soutoku řek Bialé a Dunajce

za Přemyšl - haličské město na řece Sanu, založené v sedmém století knížetem Přemyšlavem, bylo vybudováno v pevnost v druhé polovině minulého století. Brzy po začátku války v polovině září 1914 obsadilo ruské vojsko tři čtvrtiny Haliče a pevnost oblehlo. V říjnu se rakousko-německé armádě podařilo vytlačit Rusy od Přemyšlu, ale již 9. listopadu téhož roku byli Rakušané a Němci novým ruským nápoem zatlačeni zpět a pevnost znovu oblehnuta. Dne 22. března 1915 se Přemyšl vzdala. Avšak brzy na to dne 3. června 1915 vtáhlo německé a rakouské vojsko znovu do pevnosti

do Gödölö - čti Gedelé, královský zámek a velká obora v blízkosti maďarského hlavního města Budapešti

englišflastrem - /z něm./ anglickou náplati z tkaniny po jedné straně potřené lepidlem

speciality - /z lat./ zvláštnosti

Caniziusgasse - ulice ve Vídni

dne třiatřicátého května devatenáct set patnáct - vypověděla Itálie válku Rakousku-Uhersku s nímž a s Německem tvořila dlouhá leta od r.1882 spojenecký Trojspolek. Listiny, které byly později uveřejněny, dokazují, že Itálie nejprve nabízela svou neutralitu Rakousku a Německu, ale cenu za ni žádala příliš vysokou; obrátila se tedy na Anglii, Francii a Rusko, které jí slíbily za účast ve válce po jejich boku značné zvětšení jejího území a to i na úkor spojeneckého Srbska

alarm - /z franc./ do zbraně, poplach

"dreimal hoch!" - třikrát sláva

"V Tábořské ulici - v Praze II. ulice, začínající v Jugoslávské ulici a končící Pod Karlovem

paušál - /z něm./ za úhrmný plat, nehledíc k obtížnosti nebo opakování výkonů

šlamastikou - /z lat./ nehodou

"porco maladeto" ^{/ital./} - /zlořečené prase

"madonna mia e porco" - /ital./ má matka je prase

"papa e porco" - /ital./ otec je prase

v Krameriový ulici - v Praze XII. ulice, začínající v Šafaříkové ulici a končící ve Francouzské třídě

analýzu moče - /z řec./ chemické prozkoumání moče, což je důležitý rozpoznávací způsob některých chorob na př. ledvin, jater, sleziny a pod.

do pisoáru - /z franc./ na malou stranu pro muže

zafasoval - /z něm./ zaklínil, vmačkl

Čelakovskýho ulicí - v Praze XII. ulice, začínající u Čelakovského sadů a končící v ulici Jugoslávské

na Havlíčkovy třídě - v Praze XII. ulice, začínající u Francouzské třídy a končící u Havlíčkových sadů

themata - /z řec./ úkoly, látka

císař Maxmilián - /1493-1519/ zvaný ve školních čítáncích za Rakouska "poslední rytíř" a líčený jako velký lovec kamzíků v Alpách, kde s oblibou lovil s nasazením života hlavně svých hajných a nadháněčů

Josef II. jako oráč - vládl v Německu 1765 a v Rakousku po smrti Marie Terezie od r. 1780 do 1790; ve školních čítáncích býval vyzvedáván jako lidumil, který i osobním řízením pluhu zdůrazňoval důležitost a význam tělesné práce zvláště zemědělské

Ferdinand Dobrotivý - vládl od 1835 do 1848 a zemřel ve šťastné slabomyslnosti na pražském Hradě dne 29. června 1875

denunciantem - /z lat./ udavačem, donášečem

války s Tureckem o Tripolis - byla v roce 1911 a 1912 a byla to druhá italská ryze imperialistická válka; od doby, kdy se Itálie sama zbavila cizí nadvlády, pokusila se s nezdarem vnutit svou nadvládu Habeši /1896/ a roku 1912 se zmocnila Tripolisu. Za fašistického režimu Mussoliniho napřahovala ruku po celém Balkánu i Jugoslávii

iredentistické hnutí - /z ital./ výraz: Italia irredenta znamená Itálie nevykoupená, neosvobozená; pak všeobecně snahy o přivtělení území cizího státu s obyvatelstvem určité národnosti k území státu, které je obýváno vesměs obyvateli téže národnosti

v době balkánské války - v roce 1912 bojovaly balkánské státy svorně proti Turecku a v roce 1913 se obnítily svorně i s Tureckem proti Bulharsku

na ony veliké dny slavných vítězných armád - doplň: v roce 1848, kdy Rakousko zvítězilo u Santa Lucie, Novary a Custozzy

i v roce tisíc osm set šedesát šest - kdy Rakušané zvítězili opět u Custozzy a v námořní bitvě u Lissy

"Unesere Helden in Italien von Vicenza bis zur Custozza, oder..." - naši hrdinové v Itálii od Vicenzy až ke Custozze, aneb

"... Blut und Leben für Habsburg! Für ein Österreich, ganz einig, gross!" - krev a život za Habsburgy, za Rakousko, celé, jednotné, veliké

Weinerová - patrně herečka, zpěvačka nebo tanečnice, jedna z těch, jež zprostředkovaly důstojníkům kulturní požitky, úměrné vlastnímu uměleckému nadání i kulturní úrovni tehdejších pánů důstojníků

polenta - /ital./ kaše z kukuřice nebo z pohanky či kaštanové mouky, politá olejem nebo máslem a sypaná parmazánským sýrem, italský lidový pokrm

makarony - /z ital./ druh dlouhých nudlí, kulatých a dutých

lysolem - /z řec./ liquor cresoli saponatus, výtečný desinfekční prostředek

landšturmákoví - /z něm./ domobranci; domobrana byli vojáci, kteří oddělení činnou službu vojenskou i službu v záloze a pak ve věku kolem čtyřiceti let byli zařazeni do domobrany; tito staří mužové za války nebránili doma domov, nýbrž bývalo jich použito zcela stejně jako řadového vojska

"Für Kaiser, Gott und Vaterland" - za císaře, Boha a vlast

arcibiskupem Gézou ze Szatmár-Budafalu - pochopitelně, že ani maďarské vysoké duchovenstvo nevypadlo z řady oněch církevních hodnostářů jiných zemí, kteří hlásali smrt svým spoluvěřícím jen proto, že se modlili k témuž Bohu jiným jazykem; věcně buď již poznamenáno, že v Budapešti nebylo sídlo arcibiskupství; arcibiskupů bývalo v Uhrách pět, biskupů 22 v různých městech, ale ani jeden z církevních hodnostářů se nejmenoval Géza ze Szatmár-Budafalu. Avšak jedno ze sídel biskupství bývalo město Szatmár Nemétj ve východním Maďarsku

"Bassom a Kristusmarját!" - hrom do Kristamarjá

"Unsere braven Feldgrauen" - naši hodní pěšáckové polní šedi; feldgrau bývalo úřední označení barvy polních uniforem rakouské pěchoty, polní šed; tak tomu ovšem bylo na začátku války - později už nosili vojáci uniformy všemožných barev, v nichž převládala kopřivově zelená a dřevově dřevá

rašple - /z něm./ hrubý pilník, pak lidový výraz pro starou ošklivou, ale bujnou ženskou

"Jeben ti Boga - jeben ti dušu, jeben ti majku - ošklivá srbská nadávka, zpizdím ti boha, zpizdím ti duši, zpizdím ti matku

obrstlajtnant - /z něm. a franc./ podplukovník

od různých branží v civilu - /z franc. a lat./ od různých občanských zaměstnání

do Prešova - město v severním Slovensku, za války důležitý opěrný bod rakouských vojsk v Haliči

na Bardějov - lázeňské město na Slovensku blízko haličských hranic u Dukelského průsmyku

- feuerwerkra - /z něm./ ohněstrážce, poddůstojníka dělostřelectva v hodnosti šikovatele
- při rekvisici - /z lat./ úřední vymáhání potravin na obyvatelstvu
- se štemplem - /z něm./ s razítkem
- kvitance - /z franc./ stvrzenka
- na rechně - /z něm./ věšák na šaty, také polička
- veterinářský kurs - /z lat. a franc./ zvěrolékařské školení
- trať na Hatvan - maďarské město východně od Budapešti, železniční křižovatka tartí na sever, západ a jih
- zatroubit štrajch - /z něm./ zatroubit večerku, dát znamení trubkou, že je čas ke spaní
- z říše čtvrté dimense - /z lat./ čtvrtého rozměru; kromě tří známých prostorových rozměrů /délka, šířka, výška/ pracuje matematika a geometrie s libovolným počtem dalších rozměrů, které jsou ovšem pro naše smyslové nazírání veličanami neskutečnými, jen pomyslnými
- "Um halb neune Alarm, Latrinenscheissen, dann schlafen gehen. - o půl deváté poplach, sraní na latrinách, pak se jde spát
- "Also, sehen sie. Um halb neune scheissen, und nach einer ^{Zeit} halben Stunde schlafen. Das genügt vollkommen. - tak ^{tedy} se podívejte. O půl deváté srát a půl hodiny na to spát. To naprosto stačí
- spí partienweise - /něm./ spí po skupinách
- "Böhm oder Deutscher?" - Čech nebo Němec

"Böhm, melde gehorsam, Herr Generalmajor" - Čech, nejposlušněji hlásím, pane generálmajore

Stul pysk - zavři pysky

v době rastu - /z něm./ za odpočinku, odděchu

šajseraj - /z něm./ sraní

Subotičtě - město v Chorvatsku, železniční uzel

ve Watianě - maďarské město na trati z Rábu do Budapešti

operas - /ze španělského/ jemný rakouský doutník, sto kusů šest korun

batalionsgeschichtsschreibra - /z něm./ praporečnického dějepisce

"Schwarmweise unter Kommando der Schwarmkommandanten," - po družstvech pod velením velitelů družstev

Růženy ~~Janáková~~ ^{Jesenská} - /1863-19.. / básnířka a spisovatelka, jež podle Arne Nováka "hledala výraz pro svůj život citový, opěvující bez ustání touhy a sny, naděje a elegie dívčí bytosti, oddávající se celé hře lásky a milovanému srdci mužovu" - jinak stručněji řečeno: spisovatelka, oblíbená u maloměstských husiček a husí

"Einstellen! Auf! Habacht! Rechtschaut! - přestat! stát, pozor, vpravo hled

"Rüt, weiter machen!" - pohov, pokračujte v činnosti

"Ich melde gehorssamst, Herr Generalmajor, der Mann ist blödsinnig und als Idiot bekannt, fabelhafter Dummkopf." - Nejposlušněji hlásím, pane generálmajore, ten muž je slabomyslný a je znám jako idiot, bácho-rečný hlupák

"Was sagen Sie, Herr Leutnant - cože, pane poručíku
arž - /z poplštěného německého/ zadnici

fertig - hotov

hosny - /z něm./ kalhoty

"Aber nein, rüt, rüt, nur weiter machen" - ale ne, pohov,
pohov, jen pokračujte v činnosti

befedrovat - /z něm./ povýšit

Wissen Sie doch, was ich schon meine... Abtreten!" - víte
přece, co už tím myslím... odstoupit

"Erster Schwarm auf! Doppelreihen... Zweiter Schwarm..." -
první družstvomstát, do čtyřstupů... druhé
družstvo

"Herstellt" - špatně, znovu a líp, rakouský vojenský povel,
jímž představený pozastavoval nějaký vojenský
úkon podřízeného vojína jako špatně vykonaný

z lénunku - /z něm./ ze žoldu

Gumpoldskirchen - městečko v Dolních Rakousích, proslulé
znamenitým vínem

u "Starý paní" - noční hostinec v Praze I. Michalská ulice

~~Wohlschläger~~ **Wohlschläger** - správně Wohlschläger Leopold, nevlastní syn
a nástupce pražského kata Jana Pipergera, vyko-
nával svůj smutný úřad s titulem popravčího
mistra království Českého od r. 1888 až do roku
1920 a za těch 32 let popravil celkem 9 loupež-
ných vrahů. Povoláním byl zlatník a bydlil v
Praze I. Kaprova ulice v domě s kavárnou "U tří
kaprů". Wohlschläger měl 16 nevlastních strýců
Pipergerů a ti všichni byli katy v různých zemích
rakouských. Také otec jejich ~~Janků~~ Bedřich Piper-
ger byl katem a sice ve Štýrsku

"Also zehn Gulden" - tedy deset zlatek

"fünf Gulden Henne, fünf Auge. ^{Kukuk} Öt forint, ^{Kukuk} öt forint kukuk igen? - pět zlatek slepice, pět oko. Pět zlatek, pět zlatek kukuk, ano

*"Jó napot, barátom, adieu - /maď. a franc./ dobrý den, kamaráde, sbohem

bez ceremonií - /z lat./ bez okolků

marodére - /z franc./ válečný lupiči

horizontální radost - /z lat./ doslovně vodorovnou; Švejk tím slůvkem chce říci nesmírnou, tak obrovskou radost, až by se pan nadporučík Lukáš válel ve vodorovné poloze na zemi

vároš - /z maď./ město

frajtr - /z něm./ stejně jako gefrejter, svobodník, nejnižší poddůstojnická hodnost v rakouské armádě

patroľführer - velitel malé hlídky o dvou až třech mužích

oberkanonier - naddělostřelec, nejnižší hodnost, která ještě neznamena u dělostřelectva hodnost poddůstojnickou

geschlossenes batalion - /z něm./ prapor, uzavřený do čtverce

intimní - /z lat./ důvěrnou

černých vlašek - tento druh slepic popisuje Švejk velmi přesně, zapoměl jen uvést, že byl vypěstován v Itálii a že se stal základem k vypěstění amerických leghornek; Leghorn je anglický název italského města Livorno, odkud slepice vlašky jsou původem

"U Filippi se sejdeme" - výrok znamená: nadejte čas odplaty; Filippi bylo město v Thrákii na balkánském poloostrově, kde r. 42 př. Kr. zvítězili Antonius a Octavianus nad Brutem a Cassiem; slova "U Filippi se uvidíme" pronesl několik dní před bitvou k Brutovi jeho zlý duch

buseranti - /z franc./ lidé s pohlavním zaujetím pro osoby téhož pohlaví

estéti - /z řec./ badatelé z oboru vědy o krásno, také zvláštní ctitelé všeho krásného

homosexuelní - /z lat./ lidé milující osoby svého pohlaví

pedagogy - /z řec./ vychovateli

u Roztok - obec u Vltavy, na severu Prahy

impotentního - /z lat./ pohlavně slabého, neschopného

hroby skrčenců - hroby z doby kamenné asi kolem r.4000 př. Kr., kdy tehdejší pohřební ústavy z důvodů patrně módně náboženských pochovávaly nebožtíky v nezvyklé pro nás poloze s koleny pod bradou

perverse - /z lat./ zvrácenost zvláště pohlavní

oberfeuerwerkra - /z něm./ vrchního ohněstrůjce, u dělostřelectva hodnost vrchního šikovatele

"Habt acht! Ruht! Habt acht! Rechts schaut! Habt acht! - pozor, pohov, pozor, vpravo hled, pozor

Rechts um! - vpravo vbok

Front!

Herstellt! Halbrechts!.. Halblinks! Links um! Links Front!...
Grad aus! ~~Grad~~ Kehrt euch! Kniet! Nieder! Setzen! Auf!
Setzen! Ruht! Auf! Ruht!" - špatně, zpětný postoj, polo vpravo bok, polo vlevo bok, vlevo bok, vlevo čelem, čelem, přímo vpřed, čelem vzad, kleknout, lehnout, sednout, vstát, sednout, pohov, vstát, pohov

maširovat - /z něm./ pochodovat

herstellovat - /z něm./ pozastavovat

"Direction Bahnhof! - směrem k nádraží

Marschieren marsch! Glied - halt! - pochodem pochod, řado -
zastavit stát

Kurzer Schritt! - drobný krok *

Voller Schritt! Wechsel Schritt! Ohne Schritt! - dlouhý
krok, změnit krok, na místě

"Gleicher Schritt! Glied rückwärts Marsch! • stejný krok,
řado pochodem zpět

"Glied halt!" - řado zastavit stát

"Laufschritt!" - poklusem

"Glied marsch!" - řado pochodem

"Schritt!" - krokem

"Glied halt!" - řado zastavit stát

"Ruth!" - pohov

"Habt acht! Direction Bahnhof, Laufschritt marsch! Halt!
Kehrt euch! Direction Wagon, Laufschritt marsch! Kurzer
Schritt! ~~Schritt~~ Glied halt! Ruth! - pozor, směrem k
nádraží, poklusem poklus, zastavit stát, čelem
vzad, směrem k vagonu, poklusem poklus, drobný
krok, řado zastavit stát, pohov

execírku - /z lat./ vojenské evičení

peron - /z franc./ nástupiště

alotriích - /z řec./ nepřístojnosti, neplechý

kvérgriffy - /z něm./ hmaty při evičení s puškou

an - k líci zbraň

setzt ab - k boku zbraň

"Politisch verdächtig! Vorsicht!" - politicky podezřelý,
bdělost

Latrinengenerála - latrinového generála

stylisovat - /z řec./ dobrým slohem se písemně vyjadřovat

chronologický - /z řec./ časový, den po dni

episody - /z řec./ příhody

direktivy - /z lat./ pokyny

befedrován na batalionshornistu - /z něm./ povýšen na praporečnického trubače

karma - /ze sanskrtu/ odvislost osudu člověka od jeho dřívějších skutků

hlavonožcem - cizím slovem antipodem /z řec./ obyvatelem protichůdných končin, jimž nemusí být zrovna usedlík na měsíci nebo na nějaké jiné hvězdě nad námi, ale je jim již obyvatel Austrálie, který chodí po své půdě tak, že jeho hlava je přesně v tom směru, který u nás Evropanů ukazují naše nohy. Tahle potíž vznikla z důkazu, že naše země je koule. Oč jednodušší by bylo, kdybychom stále ještě věřili s církevními otci, že naše země je placka. Na štěstí dovedeme již svou názorovou neschopnost smířit s vědeckými poznatky a uvědomujeme si úlohu zemské přitažlivosti na našenchy i na nohy a hlavy našich hlavonožců

ježurou - echidna hystrix, ptakořitný ssavec, žijící v Tasmanii a na ostrovech jižních moří

dle kanonického práva - /z řec./ dle práva církevního, podle církevního zákonodárství

absoluce - /z lat./ rozřešení, osvobozující rozsudek

ergeneungskomanda - /z něm./ doplňovacího velitelství

Když Francouzi obléhali Madrid - dne 2. října 1808 vypuklo v městě povstání proti králi Josefovi, bratrovi Napoleona I., který ho proti vůli Španělů dosadil na trůn; povstání bylo však ihned bez jakéhokoliv obléhání potlačeno

španělský velitel pevnosti Madridu... snědl svého adjutanta bez soli - rozhodně však ho nesnědl z hladu, poněvadž ta pevnost Madrid padla ihned po prvním útoku Francouzů; autor Švejka už jednou velkomyslně uchystal pro své čtenáře lidožroutskou hostinu - při obléhání Toleda snědl prý vévoda z Almagru svého sluhu /viz str. 141 díl I./; patrně také bez soli, tím spíše, že šlo v obou případech o kanibalský jídelní lístek jen na papíře

uhejbáček - lidový výraz pro stejný tělesný zjev, jemuž Švejk už dříve dal výraz slůvkem chešpáček

od Laborce - řeka, pramenící ve východních Beskydech nedaleko průsmyku Lupkovského a Dukelského

Füzes Abony - maďarské městečko na trati hatváňské směrem ke Košicím

rozkaz po armádě - výraz, utvořený v duchu ruského jazyka, znamená armádní rozkaz nebo-li rozkaz platný pro celou armádu

sága - /z malajského/ krupice ze zrn dřeně palem

kontroversím - /z lat./ sporům, hádkám

"Alles zurück!" - všechno zpátky

Miškovec - město na severních hranicích maďarských, významný železniční uzel

Tisa-Lac a Zambor - města v severním Maďarsku na trati
Miškovec - Čop

v Novém Městě pod Šiatorem - Sátoralja Ujhely, město v severním Maďarsku, křižovatka trati na Košice, Užhorod a Mukačevo

s pontonovými oddíly - /z franc./ s oddíly vojáků - pionérů, kteří staví ze širokých lodí prozatímní mosty anebo přímo na těchto lodích převážejí vojsko přes řeky. Za Rakouska čítala armáda celkem 15 pionérských praporů, z nichž jeden byl v Terezíně, druhý v Praze, třetí v Kroměříži; nosili šedivou uniformu, zelené výložky a na kalhotách zelený pruh /"lampasy"/, a bílé knoflíky na uniformě

haubic - /ze staročeského/ houfnic, druh těžkého děla; v rakouské armádě bylo 14 pluků polních a 5 divisí těžkých houfnic

k rekonstrukci - /z lat./ k přestavbám

k. u. k. Artileriedivision - /z něm. a franc./ c. a k. dělostřelecká divise; rakouská armáda mívala celkem 14 dělostřeleckých houfnicových pluků, 42 polních dělostřeleckých pluků, 8 jízdních dělostřeleckých divisí, 5 divisí těžkých houfnic a 6 pluků horského dělostřelectva. V každém armádním sboru tvořil pluk polních houfnic a tři pluky polního dělostřelectva jednu dělostřeleckou brigádu. Každý polní pluk dělostřelecký sestával ze dvou divisí po dvou bateriích děl, každá baterie ze 4 až šesti děl. Jezdecké a těžké houfnicové dělostřelecké divise mívaly tři jezdecké baterie. Samostatnou dělostřeleckou jednotkou bylo 6 pluků a 5 samostatných praporů pevnostního dělostřelectva

feldflašku - /z něm./ polní lahev; bývala z aluminia nebo z pocínovaného silného plechu

ráfu - /z něm./ obruče, pásu

"Wiener Neustadt" - Vídeňské Nové Město v Dolních Rakousích nedaleko maďarských hranic, důležitá železniční křižovatka, dříve tereziánské vojenské akademie; v městě je řada velkých průmyslových podniků, lokomotivka, ocelárna a od r.1910 také továrna na letadla

berajčaft - /z něm./ pohotovost

kolem Rozvařilů - v Praze II. na Poříčí, což je ulice vedoucí z náměstí Republiky k sadům Jana Švermy; u Rozvařilů bývala velká předměstská pivovarská pivnice, s níž soupeřily další známé poříčské pivovarské hospody u Labutě a u Bučků; všechny tři hostince pořádaly od sedmdesátých let minulého století a ještě za první republiky ve svých zpěvních síních lidové zábavy /"tingltangl"/; jiné známé hospody na Poříčí bývaly u Dědků a u Podkovy, pozdější hodinový hotel Bavarie

co měl batalionku - kdo konal toho dne dozorčí službu u praporu

dal vyrukovat - /z něm./ dal nastoupit

kriegskamaraden - /z něm./ druzi ve válce, váleční přátelé

~~Mistvieh~~, du Schwein - dobytku, ty prase

blbouni - kynuté knedlíky s povidly

~~garnatur~~ grenadýrmarš - /z něm./ dušené maštěné brambory, smíchané s nudlemi a praženou cibulí

"Zum Befehl, Herr Obrlejtnant!" - dle rozkazu, pane nadporučíku

post - /z něm./ stráž

feldmässig - jako na bojišti

fäldruf - první část poznávacího hesla pro stráž na bojišti

losung - druhá část hesla jako poznávací znamení pro strážce na bojišti; heslo vydával velitel vyšší vojenské jednotky pro polní strážce

"Kappe" - čapka

mnemotechniky - /z řec./ způsobu, jak si něco snadno zapamatovat

"Bende šajsn - doslovně /z polsko-německého/ budu srát; poctivý polský voják nevěděl, že střílet je německy šísn /schiessen/

"Wachkommandant - velitel strážce

"Isten almeg a kiraly" - /maď./ čti išten almeg a kiralj, Bůh zachovej krále

"Eljén; Eljén a tizennégyedik regimente!" - čti eljén, eljén a tyzennédědyk regimente - nazdar, nazdar čtrnáctému pluku

popů - /z lat./ pravoslavných nebo řeckokatolických kněží

kolbou - /z něm./ pažbou ručnice

básy - /z řec./ základny

ze Strašnic - předměstí Prahy

do "Černého pivovaru" - v Praze II. na Karlově náměstí v starobylém domě "U zlatého lva" býval pivovar, znovu zřízený do původní podoby ze čtrnáctého století v roce 1905, vařival proslulé černé pivo; za první republiky byl dům zbourán, pivovar zrušen a v moderním činžáku je dnes komunální jídelna

"Kehrt euch - marschieren marsch!" - čelem vzad, pochodem pochod

pejzaty - /z hebrejského/ s dlouhými vlasy a vousy, spletenými v copánky a visícími od spánků dolů
detektivním talentem - /z lat./svými výzvědnými schopnostmi

"Schnaps hab' ich auch, gnädiger Herr Soldat" - kořalku mám taky, milostpane vojáku

atmosféru - /z řec./ ovzduší

systematicky - /z řec./ soustavně

systemisovaný - /z řec./upravený podle nějaké soustavy

Nihil nisi bene - /lat./nic než dobré

donskými pluky - ruskými pluky, doplňovanými z území podle řeky Donu

"Ilustrovaného válečného zpravodaje" - /z lat./časopis se snímky a kresbami z bojiště

termíny - /z lat./ názvy, výrazy

arcivévodská rodina Marie Valerie - Marie Valerie /nar. r.1868/byla dcera císaře Františka Josefa I. a císařovny Alžběty a byla provdána za arcivévodu Františka Salvátora /nar.1866/; tito manželé prosluli požehnanou hojností dítek - do roku 1910 jich měli devět /Alžbětu, Františka, Huberta, Hedviku, Theodora, Gertrudu, Marii, Klementa, Matyldu/ a možná, že se jim ještě narodily aspoň tři dětičky - do tuctu

vnukové jeho veličenstva - v roce 1914 čítal habsburský roň celkem 32 arciknížat a 43 arcikněžen a z nich asi 12 byli císařovi vnukové a vnučky; každý arcikníže, prohlášený za plnoletého, dostával ročně sto tisíc rakouských korun kapesného

hrabě Paar - Eduard, generál jízdy, a Arthur svobodný pán Bolfras z Ahnenburgu byli generálními adjutanty /pobočníky/ císaře; hrabě Paar byl stejně stár jako císař a zemřel též téměř zároveň s ním - přežil ho o deset dní /2.XII.1916/

dr Kerzla - Josefa, c. a k. tělesného lékaře císařova a vrchního dvorního zdravotního referenta; v roce 1915 bylo tomuto generálovi vrchnímu štábnímu lékaři již 74 let

nejvyšší Hofmistr - nebyl baron Lederer, jak se domnívá jednoročák Marek; ke dvoru císaře Františka Josefa by bývali nepřipustili ani barona, jmenem tak občanský a s hlediska křesťanské modré krve tak podezřele židovsky znějícím. Nejvyšším hofmistrem t.j. náčelníkem všech dvořanů u císařského dvora byl Alfred kníže Montenuovo, který byl zároveň plukovníkem všech šesti císařských tělesných stráží /gard/

hrabě Bellegarde - August byl ovšem komořím, ale těch byla hojnost; hlavní jeho úřad bylo nejvyšší kuchmistrovství, jehož štábu byli podřízeni: dva dvorní stolní inspektoři, čtyři dohlížitelé na věci, týkající se stravy, jeden správce dvorní kuchyně, dvanáct dvorních kuchařů a osm cukrářů s četnými zřízeními dvorního sklepa, skladu dříví a uhlí, dvorní komory pro osvětlování a dvorní prádelny; nejvyšším komořím byl v roce 1914/15 hrabě Leopold Gudenus, jenž stál v čele štábu asi jednoho sta úředníků, spravujících historické sbírky musea, dvorní knihovnu, umělecké sbírky a soukromou habsburskou pokladnu

hraběnka Bombellesová - hrála u dvora císařského vdovce významnou úlohu palácové klepny, nijak se podle výtečného znalce dvorských poměrů v císařské Vídni Karla Krause nelišící od pávlačových drben na předměstí, leda jemnějším, za to však nepochybně žhavějším slohem donášení a našeptávání

rotací - /z lat./ otáčením kol osy, kroužením, kolotáním

nekrologu - /z řec./ pohřební řeči

z flanky - /z franc./ z boku, ze strany

"Es lebe unser Batalionskommandant!" - ať žije velitel
našeho praporu

na regeneraci - /z lat./ na znovuzrození, obrození

redegradován - /z lat./ po zrušení trestu uveden v před-
chozí stav neviny

u Vesprimu - Veszpreⁿ, Ostřihom, hlavní město župy v
Maďarsku mezi jezerem Blatenským a Bakonským lesem

suponovanej - /z lat./ předpokládaný, udánlivě existující

na lágru - /z něm./ v ležení

festunky - /z něm./ pevnosti

vyhráli to s bílejma páskama - o manévrech bývala rakouská
vojska rozdělena na dvě části, z nichž jedna byla
na venek rozlišena červenou a druhá bílou páskou
kolem čapky

versichrovat - /z něm./ čti *versichrovat*, zajistit, zabezpe-
čit se

ain helt - /z něm./ hrdina

hat geopfert - obětoval

familií - /z lat./ rodinu

Vaterland - vlast

na Medzi Laborce - píše se nyní správně Medzilaborce, město,
ležící na horním toku řeky Laborce u průsmyku
Laboreckého

traversy - /z franc./ trámy, přepážky ~~z~~ ze železa

pučalku - močený hrách

exhorty - /z lat./ kázání, duchovní proslovy

v Lupkovském průsmyku - /584 m/ správně Lupkovském na rozhraní Bezkyd a Pelonin, západně od průsmyku Dukelského /502 m/; oba průsmyky spolu s Užockým /1238m/ otvírají cestu z Haliče na Slovensko a Maďarsko

z interesenta - /z lat./ z účastníka, se strany (majitele)

"Offiziersmenageküchabteilung" - oddělení pro důstojnické stravování a kuchyni

nepotismus - /z lat./ strýčkování, zneužití úřadu ve prospěch příbuzných a přátel, nadřezování jim, jich obohacování

hospitálu pod protektorátem arcikněžny Marie - /z lat./ nemocnice pod záštitou arc. Marie; která to vlastně byla z těch jedenácti arciknížecích Marií, jež v roce 1914/15 žily, není známo a snad ani nestojí za pátrání

"Den Helden von Lubkapasš" - hrdinům z Lupkovského průsmyku

s brigádní básí - /z lat./ se základnou, stanovištěm brigády

offizierspatrolu - /z něm. a franc./ hlídku, která má v čele důstojníka

k rekognoskování - /z lat./ k výzvědnému propátrání

za rakousko-německé ofensivy na Sanu - kolem 1. května 1915 táhla se fronta od rumunských hranic přes Bukovinu po Karpatských hřbetech k řece Dunajci, odkud se otočila k severu podél řeky Nidy vzhůru až k východnímu Prusku. Proti ruské armádě, značně zeslabené vinou zraedy plukovníka Mjasojedova, který byl povrazen, a porážkou gen. Rennenkampfa, bylo ke konci dubna 1915 soustředěno celkem 14 rakousko-německých armád se zvláště zesíleným těžkým dělostřelectvem pod velením osvědčených tehdy už generálů /von Below, von Eichhorn, von Scholz, Gallwitz, princ

Leopold Bavorský, Woyrsch, von Kövess, arckníže Josef Ferdinand, Mackenžen, Boroevič, Marwitz, Böhm-Ermoli, Linsingen a Pflanzer-Baltin/; z těchto čtrnácti armád byly vytvořeny tři armádní skupiny, z nichž severní velel Hindenburg, střední princ Leopold a jižní Mackenžen. Pečlivě a lstivě připravený útok zahájil koncem dubna Hindenburg na severu, a když velitel třetí ruské armády Radko Dimitrijevič oslabil svou frontu odesláním části svých vojsk ohroženému severnímu křídlu, udeřil náhle Mackenžen veškerou silou soustředěné dělostřelecké palby na zeslabená ruská vojska na Dunajci u Gorlice dne 2. května 1915, pak následoval útočný pohyb vojsk generál Böhm-Ermoliho proti armádě gen. Brusilova a hned na to se rozehrál boj na celé frontě. Ruská armáda pociťovala neblahé důsledky zrady ~~Max~~ Mjasojedovovy a nedbalosti generála Suchomlinova. Nedostávalo se jí děl, pušek, nábojů a tak nezbylo než ustupovat. Do 5. června zaujala ruská vojska ústupovou linii v severní Haliči a opřela se o řeku San, tekoucí od východu směrem severozápadním do Visly. Na Sanu se ruská armáda zastavila, na jihu přešla k protiútokům a dobyla značné části Bukoviny a východní Haliče. Mackenžen dne 14. května znovu vrhl svou přesilu na ruská postavení u řeky Sanu a za těžkých ztrát dne 16. května přešla (San jeho vojska) a postupovala dále na východ. Jiné rakousko-německé armády dobyly 2. června Přemyšl, až se fronta konečně v srpnu 1915 ustálila na delší dobu v linii od Bukoviny téměř přímo k severu přes Kovel, Brest-Litovsk, Grodno, Kovno, Mitavu k zálivu rážskému

v tehle muldě - /z něm./ v kotlině, v úvozu

pro antimilitaristickou propagandu - /z lat./ pro hlásání protivojenských a protiválečných myšlenek, v podstatě myšlenek protiimperialistických

"Nezávislost" - o té záležitosti v Poděbradech vypráví Ladislav Hájek Domažlický ve svých vzpomínkách na Jaroslava Haška poněkud jinak, než Švejk a sice

takto: Hájek nabídl Haškovi /ten "jeden kamarád"
byl právě Hašek/ redigování poděbradského týdeníku;
Hašek skutečně do Poděbrad přijel, ale před schůzí
vydavatelstva listu se trochu víc napil a ve schůzi
začal hubovat na list, který prý otiskuje všelijaké
hlouposti o starožitnostech a vykopávkách. Ty však
dával do novin poděbradský lékárník Hellich, nej-
vlivnější muž ve vydavatelstvu toho časopisu. Hašek
pak ovšem nebyl přijat. List, kde PhMg Jan Hellich
zasedal ve vydavatelstvu jako nejmocnější muž, se
jmenoval "Naše Právo", nikoliv "Nezávislost"

nemlich - /z něm./ zrovna, právě

sekatury - /z lat./ trápení, trýznění, týrání

filistr - /z hebrejského/ šesák, copař, úzkoprsý člověk

koncept - /z lat./ náčrt, návrh

v patalogickém - /z řec./ správně pathologickém, v ústavu
pro rozpoznávání chorobných změn v lidském orga-
nismu na mrtvolách

mirnikstirniks - /z něm./ z ničeho nic, pro nic a za nic

k marině - /z franc./ k námořnictvu

kornetem - /z franc./ praporčíkem; Švejk zde vytváří pověst-
nou "námořní kavalerii", neboť kornet je nejnižší
důstojnická hodnost u jízdy, nikoli u námořnictva,
kde nejnižší hodnost důstojnická byl námořní aspi-
rant, kadet a praporčík

"Frapant" - /z franc./ zarážející, bijící do očí

osmadvacítka - hlaveň těžkého děla ráže 28 cm

šusa - /z něm./ rána, trefa

konservatorista - /z lat./ student vysoké školy hudební

na gábl - /z něm./ na přesnídávku

malaga - španělské těžké přírodní víno hlavně nemocné a zesláblé

z Titanicu - /z řec./ čti Tytaniku, obrovský přepychový dopravní parník o výtlačku 47.000 tun, náležející anglické společnosti Bílá Hvězda, při srážce s ledovcem se potopil na své první plavbě z Evropy do Ameriky dne 15.dubna 1912. Při neštěstí zahynulo přes 850 lidí

Marchieren! Marsch! - pochodem pochod

fronta šla v té době od Brodů na Bug a podél řeky severně k Sokalu - města Brody a Sokal i řeka Bug jsou jmenovány v četných zprávách vrchního velitelství německo-rakouských armád v červenci a v srpnu 1915 jako jeviště prudkých bojů, které se skončily ústupem ruské armády za Sokal a řeku Bug

v Sanoku - město v Haliči na dolním toku řeky San

podle dispoic - /z lat./podle plánů, rozvrhů

kozáckou patrolu - /z ruského a franc./ruskou jízdní hlídku nejlepších ruských jezdců - kozáků; kozáci se ukázali již ve středověku na okrajích ruské říše jako obránci pomezí a za tyto služby byli obdarováni řadou výsad. Tyto výsady pak způsobily, že kozáci až příliš věrně stáli při zpátečnických carských vládách a teprve říjnová revoluce 1917 pronikavě zasáhla také do starodávných životních poměrů mezi kozáctvem

s inteligentkou - /z lat./ se zkouškou, která nahrazovala ukončené středoškolské vzdělání se závěrečnou zkouškou dospělosti, zvanou maturita

"Engelhuren" - kurvy jako andělé

lesbickou lásku - /z řec./ lásku mezi ženami; lesbické lásce zvané tak podle ostrova Lesbos se říká také sappická podle básničky Sapfo, která na tom ostrově žila a lásku žen k ženám oslavovala

v extra-uniformách - /z lat./ ve vojenském stejnokroji z lepší látky, šitém od krejčího podle míry

madam - /z franc./ tak se říkalo majitelce nebo správce nevěstince

ubikacích - /z lat./ v příbytcích, pod střechou

trikem - /z angl./ úskokem, lstí

reservy - /z lat./ zálohy

dle thematu - /z řec./ dle vzorce, podle rozvrhu, osnovy

inkasovala - /z ital./ vybírala

chambry - /z franc./ čtí šámbry, oddělené pokojíky

na lyceu - /z řec./ na střední škole pro dívky

v Platnéřské ulici - která je v Praze I., začíná u ^{staroměstské} radnice a končí v Křižovnické ulici

"Besetzt" - obsazeno

"Herein!" - dále

Ve kterém roce Filip Macedonský porazil Římany - pan profesor Dub odložil se střízlivostí a svým spodním oděvem také školní vědomosti; Filip Macedonský totiž byl ve třech válkách vždy od Římanů poražen, naposledy r.197 před Kr. v rozhodující bitvě u Kynoskefalae, a byl přinucen uznat římský protektorát nad svým královstvím

fórhút, saithút nebo nachhút - /z něm./ předvoj, voj po stranách nebo zadní voj

z Helgolandu - ostrov a velká námořní pevnost v Severním moři. Ostrov získali Němci od Angličanů teprve v roce 1890. výměnou za ostrov Zanzibar. Bismarck, tehdy už v nemilosti, označil tuto výměnu, kterou uskutečnil císař Vilém II., jako výměnu "kalhot za knoflík od kalhot"

biliár - /z franc./ kulečník

temperaturou - /z lat./ teplotou

v primě - /z lat./ v první třídě střední školy

mineralií - /z lat./ nerostů

rabovat - /z něm./ loupit, drancovat

denaturovaný líh - /z lat./ líh, znehodnocený umělým způsobem tak, že se nedá pít, leda s nebezpečím, že člověk po napití skončí jako nešťastný Honvéd Láslo Gargán

Věnceslava Lužická - /1835-19../vlastním jménem Anna Srbová, redaktorka starodávného dámského časopisu "Lada", výrobkyně románů s malichernými a přesládlými milostnými zápletkami

v "Besedě" - restaurace v Praze II. Vladislavova ulice s velkým sálem, kde taneční mistři vyučovali mužský a ženský dorost tancům a společenskému chování

k Solferinu - bitva r.1859, v níž byli Rakušané poraženi sardinským králem Viktorem Emanuelem II.

soldateska - /z ital./ žoldnéřstvo, vojáci

štrapáce - /z ital./ svízele, obtíže

rozhuda - pokrm z tvarohu, másla, kyselého smetany, pažitky, papriky, cibule, vše smícháno dohromady

feldküche - vojenská polní kuchyně

u "Šuhů" nebo u "Dvořáků" - nevěstince v Praze I. Úzká ulička, vedoucí z Rybné do Královské ulice; vedle těch dvou býval tam ještě nevěstinec Friedmannové

šery - xsprávně sherry /ze španěl. a angl./ těžké španělské víno

V Bolzánově ulici - je v Praze II. u Vrchlického sadů, začíná u Opletalovy ulice a končí u Wilsonovy třídy; dnes je v místnostech oné vinárny, prodávající výhradně ovocná vína, která byla prostá lihu teprve pak, až se šáh člověku vrazil do hlavy a údů, skladiště Kovomatu

panu plebánovi - /z lat./ - polskému katolickému faráři

tyfuzní - /z řec./ obsahující zárodky tyfu

kvartýrmachry - /z něm./ ubytovatelé, opatrovatelé noclehů pro vojsko, které dorazí na místo teprve později

Ave Maria - /lat./ buď ádráva, Maria

forpatrola - /z něm./ skupinka vojáků, jdoucích před vlastní hlídkou

posti - /z něm./ vojáci na stráži

Moskali - polská přezdívka ruským vojákům

matka boží čenstochovská - obraz panny Marie ve velkém klášteře pavlánských mnichů v Čenstochové, městu v jižním Polsku na řece Vartě. Obrazu byly připisovány v Polsku zázračné vlastnosti. Klášter čenstochovský se stal známým po celém světě zločiny několika mnichů, odhalenými v roce 1911; po odhalení dva mniši spáchali sebevraždu, hlavní obžalovaný Damas Macoch byl za vraždu, loupež a krádeže odsouzen v roce 1912 k nuceným pracím na 12 let, jeho spoluviníci na dobu od 1 měsíce do pěti let

- kantuš - /z pol./ dlouhý kabát polských rolníků v Haliči
- bardzo dužo moena vodka v propinacyách - /polsky/ moc silná
je kořala v krémách
- epocha - /z řec./ údobí
- ~~hallucinatione~~ ~~hallucinatione~~ - /z lat./ smyslový klam, přízraky, přeludy
- horentní - /z lat./ hrozně, příšerně velký
- Jehovou - /z hebrejského/ židovským Bohem
- později před bitvou u Sokalu - bitva se strhla ve dnech
1. až 15. srpna 1915
- Elsalében - /z židovského žargonu/ milá Elsičko; koncovku
-leben připojují haličtí židé za podstatné jméno
a koncovka má lichotný výraz
- produkt - /z lat./ plodina, výrobek
- s feldpostama - /z něm./ s poštami
- do rigolu - /z franc./ do žlábků, příkopu
- sfér - /z řec./ koulí, okruhů
- impotentní - /z lat./ pohlavně slabý, neschopný
- Jupiter - /lat./ název starořímského boha, pak hvězdného
tělesa, dvanáckrát většího než zeměkoule
- kauci - /z lat./ záruka, jistota; rakouští důstojníci se
směli ženit pouze s takovou nevěstou, která měla
věno nejméně ve výši úředně stanovené kauce, ma-
jetkové záruky; u poručíka činila 60.000 rakouských
korun. Tím se vojenská správa zabezpečovala, že
do důstojnického sboru a důstojnických rodin ne-
vniknou prvky chudoby

maširovat po slunci - Švejkovo vyprávění a různé výpočty, kolik by člověk vážil na slunci a kolik na měsíci prozrazuje oblibu, s jakou se Jaroslav Hašek obíral populárními spisky z oboru hvězdné fyziky a mechaniky; Švejkovo vyprávění o změnách tíže je převzato z vědeckých výpočtů o změnách přitažlivosti, jež musí být na slunci větší a na měsíci menší než je přitažlivost zemská

bruch - /z něm./ kýla

naproti Karmelitánům - v Praze III. Karmelitská ulice číslo 19, kde je kostel Panny Marie Vítězné s Bražským Jezulátkem; mužský řád Karmelitánů v Praze není, pouze jeptišky Karmelitky, které sídlí v Praze IV. na Hradčanském náměstí

žabikuch - velký nůž, jímž ~~se~~ při chytání žab usekávají lovci ubohým žabám stehýnka

ekvipáž - /z lat. a franc./ honosný kočár, tažený párem koní

vo jednu bábu - byla taková živnost na zádech, že v zimě chodily staré ženy s pečenými kaštany a brambory a prodávaly je po ulicích a po hostincích

vod svatého Jindřicha - rakouské policejní komisařství v Praze II. Jindřišská ulice bývalo tam, kde je dnes stanice SNB

lakonismus - /z řec./ stručnost, úsečnost

špodium - /z řec./ uhlí z kostí, kostní popel, používaný při vaření cukru k čištění

delikatessen-handlung - /z něm./ lahůdkářství

vod "Montáží" - starobylý pivovar a hostinec v Praze III. na Malostranském náměstí